

*Henning Bergenholtz og Vibeke Vrang**

Den Danske Ordbog imponerer og skuffer

1. Behovet for en ny stor ordbog

I forhold til så mange store ordbogsprojekter er arbejdet med DEN DANSKE ORDBOG gået hurtigt. Projektet påbegyndtes i 1990, første bind udkom 2003, det sidste bind, bind 6, skal efter planen foreligge på boghandlernes hylder i begyndelsen af 2005. Altså alt i alt ca. 15 år. Nu kan man ikke uden videre sammenligne varigheden af ordbogsprojekter, idet forskellige konceptioner nødvendigvis medfører forskelle. Særligt de store historiske ordbøger har tradition for at blive til projekter for flere generationer af leksikografer. Den svenske akademiordbog blev fx påbegyndt i 1891. Projektet er ikke afsluttet endnu, man er indtil nu nået til bogstavet T. ODS må i denne sammenhæng betegnes som et hurtigt afsluttet projekt med en varighed på i alt 58 år (1901-1958) for udarbejdelsen af de i alt 28 bind. Snarere sammenlignelig er arbejdet med den nynorske ordbog, som kaldes NORSK ORDBOK, som påbegyndtes i 1930, og som i første omgang var planlagt til at omfatte tre bind. Første bind kom i 1966, bind 2 i 1978, bind 3 i 1995. Den nuværende planlægning forudser et omfang på 12 bind, som forventes at foreligge i 2015. Set i dette lys er den forlængelse, som projektet DEN DANSKE ORDBOG har oplevet, yderst beskeden. Planen var, at de seks bind skulle have foreligget i 1998. Det viste sig dog, at selve konceptionen ikke var helt optimal, idet man gik fra at udarbejde en korpusstøttet til en korpusbaseret ordbog. Ændringen og den mere nøjagtige arbejds måde er forklaringen på forlængelsen af projektet i forhold til den oprindelige planlægning.

De første avisomtaler har stort set bestået i interviews med projektets medarbejdere, men selve grundtendensen har været yderst positiv med særligt mange henvisninger til en række nye ord i ordbogen. Særlig omtale fik behandlingen af de såkaldte pendulord, hvor fx *bjørnetjeneste* ikke mere kun betyder 'en velment handling, som gør mere skade end gavn', men også det

* *Henning Bergenholtz & Vibeke Vrang*
Handelshøjskolen i Århus
Center for Leksikografi
Fuglesangs Allé 4
DK-8210 Århus V
hb@asb.dk & vvl@asb.dk

præcist modsatte, nemlig 'en handling, som er til stor hjælp' (fx Juhl 2003 på forsiden af Morgenavisen Jyllands-Posten). Denne udvikling syntes ikke alle avisanmeldere om. Man mente også, at ordbogsredaktionen skulle have rådet brugerne til at undgå en sådan misforståelig sprogbrug. Det kommer vi tilbage til i Bergenholtz/Vrang (2004). Ordbogsudgivelsen medførte også enkelte læserbreve, fx mente en læser i ovennævnte avis, at den nye ordbog er for lille:

I mange år har Politikens Nudansk Ordbog været min faste støtte, når jeg var i tvivl om stavning eller betydning af et ord. Men Nudansk Ordbog har sine begrænsninger: Den har kun ca. 100.000 opslagsord. ... Men jeg blev skuffet. Den nye ordbog er på kun ca. 100.000 opslagsord. Og den vælger i stort omfang de samme ord som Nudansk Ordbog. Den er væsentlig mere grundig end Nudansk Ordbog, især mht. eksemplerne. Men der er ikke mange nye ord. (Almholt 2003).

DEN DANSKE ORDBOG, som lægger vægt på, at det er befolkningens eget sprog, der beskrives, møder her en skuffet køber. Læserbrevsskribenten har på samme tid ret og tager grusomt fejl, idet han har været lige så godtroende som de fleste ordbogsbrugere, der har stolet på omslagsteksternes angivelser af mængden af opslagsord. Vi kommer tilbage til denne udtalelse.

Er der nu behov for en sådan ny ordbog? Principielt er der altid behov for flere og især for bedre ordbøger. Når vi sammenligner den danske ordbogssituation for store almensproglige ordbøger med situationen for tysk, fransk og engelsk, kan man se, at vi har forskrækkende få nye store danske modersmålsordbøger i hele 1900-tallet. Faktisk er det kun to eller tre, alt efter hvordan man tæller: DAHL/HAMMER, NUDANSK ORDBOG og DANSKORDBOGEN, hvor sidsnævnte ordbog i modsætning til de to første ordbøger ikke har betydningsangivelser til alle opslagsord.

DAHL/HAMMER har ca. 50.000 opslagsord, NUDANSK ORDBOG i 18. udgave har ca. 47.000 og DANSKORDBOGEN 107.000 opslagsord. I det nye århundrede har vi en ny udgave af NUDANSK ORDBOG, den 18. udgave med ca. 47.000 opslagsord, DEN DANSKE NETORDBOG har godt 108.000 opslagsord. Og nu kommer så DEN DANSKE ORDBOG, som i prospektet om ordbogen lover "omkring 100.000 opslagsord" og i pressemeddelelsen nedjusterer sit løfte til "omkring 100.000 ord og ordforbindelser". Der er ikke tvivl om, at man i Danmark har behov for en ny stor ordbog. Forskellige ordbøger har ofte også forskellige koncepter og vil kunne supplere hinanden. En ordbog i seks bind er en stor ordbog; det drejer sig efter ordbogsprospektets eget udsagn om "det mest omfattende ordbogsværk over dansk sprog siden Ordbog over det danske Sprog". Det er nok ikke på alle måder helt korrekt, mere vigtigt er det dog, om ordbogen er den moderne ordbog, som kan dække ordbogsbehov i begyndelsen af det nye årtusinde.

2. Ordbogens genuine formål

En ordbog er et værktøj, som mennesker har udarbejdet som hjælp til løsning af kommunikations- eller vidensrelaterede problemer. Præcis sådan udtrykker leksikografer eller forlag sig ganske vist ikke, idet man tenderer til at prise enhver ny almensproglig ordbog som et universalværktøj, der kan være til nytte for alle, i alle situationer og for alle sproglaterede behov. Det kan de selvfølgelig ikke, men forlagene tror, at overdrivelser fører til bedre salg. Det gør også prospektet om ordbogen:

Hvert enkelt ord er grundigt beskrevet med alle de relevante oplysninger, man kan få behov for som bruger af det danske sprog.

Men selvfølgelig findes der værktøj, som kan opfylde mere end en funktion. Det kan fx være en hammer, som er beregnet til at slå mellemstore søm i med og derudover at trække søm ud med. Vi taler her om forskellige funktioner, som tilsammen udgør et værktøjs genuine formål, se hertil Bergenholtz/Tarp (2002, 2003, 2004, 2005). Tilsvarende indgår der ved værktøjet ordbog en hensyntagen til den forudsete brugergruppe, denne gruppes forudsætninger og de forudsete brugssammenhænge, i hvilke ordbogen skal kunne give svar på brugernes spørgsmål. En ordbog har således et og kun et genuint formål, men evt. flere funktioner og vil i så fald være en polyfunktional ordbog. De fleste ordbøger er polyfunktionale, således også DEN DANSKE ORDBOG, der i reklameprospektet under overskriften “værk og værktøj” betegnes som et “præcisionsværktøj” med forskellige funktioner, som ordbogen med dens ovennævnte “alle relevante oplysninger” lover at kunne opfylde. At DEN DANSKE ORDBOG skulle kunne indeholde **alle** relevante oplysninger for **enhver** bruger, tror vi nu ikke på. Derudover mener vi, at en papirordbog får svært ved at opfylde løftet om at holde brugeren ajour med det danske sprogs udvikling. Det vil en elektronisk ordbog, som dagligt opdateres, kunne gøre, men ikke en trykt ordbog, der principielt altid vil være let forældet, før den udkommer. I en papirordbog vil man i bedste fald kunne holdes ajour med sprogudviklingen indtil et år før ordbogens ankomst hos boghandleren. Ordbogen kan således umuligt holde løftet om at være præcisionsværktøj i takt med samfundets og kulturens forandringer:

Den Danske Ordbog er et smukt bogværk – og et præcisionsværktøj. Ordbogen vil være til daglig hjælp og inspiration både i professionelle sammenhænge – for skoleelever, studerende, undervisere, forskere, journalister, sekretærer, oversættere, skribenter, bibliotekarer m.fl. – for almindeligt interesserede, der ønsker at holde sig ajour med det danske sprogs udvikling i takt med samfundets og kulturens forandringer.

Ved brug af værktøj er der mindst tre komponenter: 1. brugeren og dennes forudsætninger, 2. de situationer, hvor værktøjet skal bruges, 3. brugerens be-

hov for hjælp. Brugerne angives i ordbogsprospektet efter princippet “enhver potentiel køber”. Om brugerens forudsætninger siges intet, men de angivne brugergrupper signaliserer, at det drejer sig om danskere med dansk som modersmål. Der siges intet om de situationer, hvor brugerne menes at få behov for at søge hjælp i en ordbog. Om brugernes behov for hjælp angives lidt forblømt to kommunikationsrelaterede situationer: **tekstproduktion** (“inspiration”), **tekstreception** (“til daglig hjælp”) og en vidensrelateret funktion: **erhvervelse af viden om sprog** (“holde sig ajour med det danske sprogs udvikling”). Således vil også fortsættelse af ovennævnte citat kunne fortolkes: Ordbogen kan bruges som konsultationsværktøj ved kommunikationsproblemer og ved vidensbehov. Man kan dog spekulere længe over, hvorfor et betydningsmæssigt spørgsmål ikke er et sprogligt spørgsmål:

Værket vil have sin plads såvel på kontoret som i hjemmet, og det vil fungere som det opdaterede og pålidelige opslagsværk, der kan konsulteres, når et sprogligt eller betydningsmæssigt spørgsmål skal besvares.

Det er dog påfaldende, at den vidensrelaterede funktion ikke sættes i forgrunden og endnu mere, at af de to grundlæggende kommunikationsrelaterede funktioner ikke tekstreceptionsfunktionen, men tekstproduktionsfunktionen sættes i centrum, idet den alene gentages og er tema for afslutningen på 4 linjer ud af de i alt 32 linjer i ordbogsprospektet:

DEN DANSKE ORDBOG er et uundværligt og effektivt opslagsværk for alle, der lægger vægt på en korrekt, præcis og varieret brug af sproget i dagligdagen – på arbejdet og i hjemmet.

Uden at have direkte belæg for det i prospektet mener vi at kunne interpretere det samlede indtryk således, at den kommunikationsrelaterede funktion tekstproduktion må være ordbogens primære funktion. Den kommunikationsrelaterede funktion tekstreception og den vidensrelaterede funktion erhvervelse af ny viden om dansk må derimod være sekundære funktioner. Det er uklart, om ordbogsforfatterne deler denne opfattelse, idet de i ordbogens i alt 61 sider lange omtækt ikke oplyser om ordbogsfunktionerne. Vores gennemgang af ordbogens indhold vil vise, at ordbogen ikke er optimal som værktøj i forbindelse med behov for hjælp ved tekstproduktion, hvorimod den på mange måder er fortrinlig til funktionerne tekstreception og erhvervelse af viden om danske ord. Vi vil ud fra en analyse af ordbogens konkrete indhold snarere sige, at ordbogens primære funktioner er tekstreception, og at de to andre funktioner er sekundære.

3. Tilgangsstruktur og layout

“DEN DANSKE ORDBOG er et smukt bogværk”. Sådan står der i prospektet, og det er rigtigt. Der er valgt en flot rød farve, indbindingen virker solid, selve

ordbogssiderne virker rolige og er behagelige for øjet. Det er som bekendt lettere at påpege, når et layout er grimt (Almind/Bergenholtz 2000), end at påpege, hvorfor et bestemt layout er vellykket. Et virkeligt vellykket layout er et, som giver en såkaldt hurtig tilgang. En sådan foreligger for den ydre tilgang, hvorimod den indre tilgang har enkelte mangler. Når alle seks bind foreligger, vil de også på flere meters afstand være let genkendelige, herunder hvilket bind det drejer sig om, og hvilke begyndelsesbogstaver, bindet omfatter. Det firkantede guldfarvede felt fremhæver både ordbogstitlen og indholdet. På lignende vis er tilgangen til ordbogens dele let at finde sig til rette i. Navnet og indholdet af den pågældende omtekst er angivet som levende kolumne nederst på siden, fx "brugervejledning: ordklasse", og sideangivelserne nederst på siden er tydelige, uden at de fastholder blikket unødigt.

I selve lemmadelen består den levende kolumne både af begyndelsesbogstavet af lemmaerne på den pågældende side og også hele første lemma på venstresiden og sidste lemma på højresiden, fx "A anvende" hhv. "apokryf A". De valgte ikke særligt kendte skrifttyper Swift og Kievit gør teksten let læselig. Måske kunne man have valgt en lidt mindre skydning. Hvis der skal kritiseres noget, er det først og fremmest brugen af de mange forkortelser, som i flere tilfælde med fordel kunne have været erstattet af kortere og lettere forståelige symboler, fx = i stedet for forkortelsen SYN. De brugte symboler er for utydelige, så man i selve artiklerne har en for langsom tilgang, fx er firkanten som symbol for eksempler for svær at få øje på. Den burde have været fyldt ud med den sorte farve i stedet for kun at angives i form af en firkant bestående af fire streger. Også bullethen foran underbetydningerne er blevet for lille og er svær at få øje på. Endnu sværere er det at se den endnu mindre bullet i betydningangivelserne foran en præcisering eller eksemplificering af den pågældende betydning. Endelig ville vi have foretrukket en fast bagkant, dvs. en lige højre rand i stedet for den valgte ulige højre rand. Med en fast bagkant bliver de enkelte tekstblokke lettere og hurtigere at læse, fordi de får samme længde. Men det må medgives, at dette ville medføre et større layoutarbejde med orddelinger og knibninger, så afstanden mellem de enkelte ord bliver ensartet. Denne kritik må dog ses relativt; kun en af de ca. 25 ordbøger, som er genstand for en nøjagtig layoutgennemgang i Almind/Bergenholtz (1990, 2000) og Bergenholtz (1995), har et mere vellykket layout end denne ordbog.

En ting må dog nævnes særskilt. Lemmaangivelsen er fremhævet med halvfed skrift og rykket ca. 1 1/2 bogstavstørrelse ud til venstre for spalten. Forfatterne (eller er det forlaget?) har valgt at angive de lemmaer, som repræsenterer ikke-officielle former med recte. Disse former har fået en pædagogisk pegefing, så brugeren på dobbelt vis får at vide, at skrivemåden ikke anbefales. Dette er ikke bare overflødigt, det skader også den funktion, som ordbogen i sit prospekt angiver: hjælp ved tekstproduktionsproblemer. Man finder ikke

lemmaet *brædt* – eller i hvert fald ikke uden videre, sml. hertil følgende udsnit af ordbogen:

brædder sb. – *pl. af* → bræt⁽¹⁾.

brædt sb. – *alm. stavefejl for* → bræt.

bræge vb.

-r, -de, -t [...]

frembringe en karakteristisk lang-
trukken og monoton lyd afbrudt af [...].

I øvrigt er punktummet i slutningen af de fleste ordbogsartikler helt overflødigt, ja snarere forstyrrende, fordi man lige kort må tænke over, hvad tegnet står for i slutningen af et ord eller en frase.

4. Omtækster

Det hævdes ofte, at omtækster ikke læses af nogen. Det er en ren påstand, som modsiges af den eneste større undersøgelse af brugen af omtækster (Wolf 1994, se hertil Bergenholtz/Malmgren 1996). Der er kun medtaget ikke-integrerede omtækster, herom mere i afsnittet om grammatik. I alt er der ni forskellige omtækster, seks fortekster: brugernøgle, lydskrift, forord, indledning, brugervejledning, metoder, og tre bagtekster: forkortelser, redaktionelle tegn og udtryk brugt ved konstruktionsangivelser.

Der er to brugervejledninger. Den ene er en kort vejledning, en såkaldt brugernøgle på ordbogens første side. Den er overskuelig og let at bruge. Derudover er der en lang brugervejledning på 40 sider, som har en hurtig tilgang med en kapitelinddeling med sideangivelser i begyndelsen af vejledningen. Alt i alt gør ordbogen indtryk af at være en lærd ordbog, som først og fremmest henvender sig til lingvister og sprogstuderende. Mange af sprogvitenskabelige distinktioner kan ganske vist begrundes, men er alt for komplicerede for hele den antagne brede brugergruppe. Det gælder fx adskillelsen mellem uofficielle former og fejl. Set ud fra den norm, som Dansk Sprognævn har fastlagt, er både uofficielle former og fejl ganske enkelt sprogbrug, som ikke retter sig efter den officielle norm. Sproget i brugervejledningen er vellykket, teksten er let at læse. Enkelte gange har fagmanden svært ved at forstå meningen, men den normale bruger bliver næppe forstyrret. Det gælder fx distinktionen mellem “rækkefølge og struktur” i beskrivelsen af betydningsangivelserne. Normalt anser man rækkefølgen af leksikografiske angivelser for at være en del af strukturen, ikke for at være to adskilte fænomener.

Vigtige omtækster er også de tre bagtekster; for vigtige efter vores mening, fordi mængden af forkortelser og uforståelige tegn er alt for stor. Hvad betyder mon “ofø”? For den læser, der ikke kender ordbogen og ikke kan gætte det, kan vi røbe, at det betyder “overført”. Og for dem, der så ikke ved, hvad det er,

kan man læse i brugervejledningen side 28 uden at blive ret meget klogere. Det er en pseudo-etymologisk term uden forklarende værdi. I listen over redaktionelle tegn mangler der desuden mindst et tegn, nemlig =, lighedstegnet, som fx findes under *bohave* “=→ indbo”. Man kan vel med rette gætte på, at = betyder ‘har samme betydning som’, dvs. ‘er synonym med’. Men tegnet findes ikke i listen og forklares heller ikke i brugervejledningen, fx ikke i afsnittet om synonymer, som i ordbogen ellers forkortes SYN.

Det allermost påfaldende er, at ordbogsfunktionerne, som i ordbogsprospektet har fået en helt central rolle (25 af de i alt 32 linjer i prospektet omtaler den forudsete brug af ordbogen), med en enkelt undtagelse slet ikke nævnes i de mange og lange omtjekter. Undtagelsen er indledningen, hvor der sandsynligvis menes hjælp til tekstproduktion (“vejlede” + “angive normen”). Man kan derudover antage, at bogen skal give hjælp til tekstreception og til sproglæring (“beskrive”):

“Dens sigte skal i almindelighed være at beskrive og vejlede, men når det gælder stavning, skal den angive normen.” (side 8)

Det er rigtigt spændende, at man kun ved stavning angiver normen, når man nu ved, at Dansk Sprognævn også mener at være normgivende mht. fleksion. Vi deler opfattelsen i DEN DANSKE ORDBOG og mener, at den svarer til sprogloven, se hertil Bergenholtz (2003a). Vi synes, at den korpusbaserede ordbog er en forholdsvis nøjagtigt beskrivende ordbog. Men det er et stort spørgsmål, om ordbogen i tilstrækkelig grad er vejledende. Vi mener, at en ordbog, som virkelig vil have hjælp til løsning af tekstproduktionsproblemer som en primær ordbogsfunktion i højere grad må give klare råd, særligt til valg mellem varianter. Det er et godt demokratisk princip at informere bredt om forskellige valgmuligheder, men det giver ingen virkelig hjælp for brugeren, når ordbogen ikke klart anbefaler en af de tilladte varianter, således også Tarp (2002) om RETSKRIVNINGSORDBOGEN.

5. Lemmaselektion

De første journalistiske reaktioner på udgivelsen af ordbogen var – som det plejer at være – først og fremmest rettet mod lemmaselektionen. Det gælder også for de offentliggjorte læserbreve, som det allerede citerede (Almholt 2003). NUDANSK ORDBOG har ifølge dette læserbrev 100.000 opslagsord, DEN DANSKE ORDBOG ligeledes 100.000 opslagsord, og det anser læserbrevsskribenten for at være for lidt. Her ser vi resultatet af den vildledning, som mange forlag mener at måtte ty til for at få solgt deres produkt. NUDANSK ORDBOGS bagsidetekst lyver måske ikke direkte, men vildleder med angivelsen “over 100.000 ord, konstruktioner og faste vendinger”. Det er nok rigtigt, men brugeren misforstår det. Samme sprogbrug findes i pressemeddelelsen om DEN DANSKE ORDBOG

med “omkring 100.000 ord og ordforbindelser”. I prospektet om ordbogen tager man munden endnu mere fuld og siger, at ordbogen har “omkring 100.000 opslagsord”. NUDANSK ORDBOG har langt mere end 100.000 ord, hvis man tæller alle ordbogens ord, dvs. hvert eneste opslagsord og hvert eneste ord til beskrivelse af opslagsordene. Men den har kun ca. 47.000 opslagsord. På lignende vis har DEN DANSKE ORDBOG næppe de 100.000 opslagsord, som udtalelsen i pressemeddelelsen fortæller om. Men hvor mange har den? Før vi prøver at give et svar på dette spørgsmål, vil vi principielt udtale en skarp kritik af denne PR-sprogbrug: Den vildleder, den forvirrer, den er uredelig, og den svarer dermed ikke til den kvalitet, som et så stort statsstøttet ordbogsprojekt burde stå for.

Vi kan af gode grunde ikke undersøge de endnu ikke udkomne bind 2-6, men har foretaget en optælling af antallet af opslagsord på ti tilfældige sider i første bind. Her var der gennemsnitligt 15 opslagsord pr. side. Hvis vi går ud fra samme antal ordbogssider (683 sider) i de følgende fem bind, vil samtlige seks bind omfatte 61.470 lemmaer (683 x 6 x 15). Nu kan det jo være, at de følgende bind, som næppe vil gentage omteksterne, vil have lidt mere end første binds 683 ordbogssider. Vi tvivler dog stærkt på, at prospektets lovede 100.000 opslagsord vil kunne nås, for så skulle **hvert** af de fem følgende bind have **514 ordbogssider mere**. I alle tilfælde er det et eksempel på ordbogspraksis, som ganske vist ikke kan kaldes ordbogskriminel, men et eksempel på en fejlagtig og vildledende varedeklaration, som burde tages op af et brugernavn. Redaktionen kunne så let som ingenting have trykket på en knap, og – hokuspokus – brugerne kunne have fået oplyst det helt nøjagtige tal, fx 61.470 eller måske 72.347. Så havde man vidst det. Det er stadigvæk en stor ordbog med sine seks bind.

Man kunne med fordel have udvidet lemmabestanden med proprier, som man fx finder dem i NUDANSK ORDBOG og i DEN DANSKE NETORDBOG. Særligt til funktionen hjælp ved usikkerhed i forbindelse med skriftlig tekstproduktion vil en medtagelse af proprier være vigtig – med dertil hørende angivelser, bl.a. orddannelsesangivelser. Hvad hedder nu beboerne i Skagen eller i Vejle? *Skagenboerere* eller *skagensere*? Skriver man nu *Bryssel*, *Bruxelles*, *Bruxelle*, *Brüssel* eller hvad? Vi kan i hvert fald ud fra logfilen på brug af DEN DANSKE NETORDBOG se, at opslag på proprier sker meget jævnlige. Så kunne man også have oplyst om *Ålborg* ctr. *Aalborg*. Hvis man havde gjort det, ville man i øvrigt lettere have bemærket den brugeruvenlige lemmaanordning, som ikke retter sig efter alfabetet, men efter udtalen. Som det er nu, må man søge forgæves efter *Aalborg*, men også forgæves efter *aalborgenser*, fordi dette ord skal findes under bogstavet *å*. Redaktionens begrundelse, at man retter sig efter udtalen, er højst mærkværdig og fører til alvorlige brugsproblemer. Vi vil kraftigt tilråde at ændre denne alfabetiseringspraksis i næste udgave, som også bør

medtage vigtige propriæ, som kan være svære at stave rigtigt (hvis altså ordbogen virkelig vil hjælpe ved sprogproduktionsproblemer).

I det følgende foretager vi forskellige stikprøver for at kunne bedømme ordbogens lemmaselektion. I første omgang har vi valgt en helt tilfældig side (side 282) og sammenligner denne sides 16 lemmer med lemmaselektionen i NUDANSK ORDBOG (= NDO), i DEN DANSKE NETORDBOG (= NET) og i RETSKRIVNINGSORDBOGEN (RTO). Overensstemmelsen mellem lemmaselektionen i DDO og NDO er stor, i sidstnævnte mangler kun et af DDO's lemmer; NET har alle lemmer fra DDO's testside, derudover 10 yderligere, som ikke findes i DDO; RTO mangler 3 lemmer i forhold til DDO, men har 4 yderligere. I NET er der 12 yderligere ord lemmatiseret hhv. polysemer angivet, som ikke er med i DDO: *banana split*, *bananklase*, *bananplante*, *bananskål*, *bananskæl*, *bananskud¹*, *bananskud²*, *banantræ¹*, *banantræ²*, *band* (= 'ed'), *bandagering*, *bandbrev*. I RTO finder vi 4 ord lemmatiseret, som ikke er i DDO: *bananskål*, *bananskæl*, *band* (= 'ed'), *bandagering*:

DDO	NDO	NET	RTO
(16)	(15)	(16 + 10)	(13 + 4)
<i>bananas</i> (gå <i>bananas</i>)	+	+	-
<i>bananasplit</i>	+	+	+
<i>bananflue</i>	+	+	+
<i>bananrepublik</i>	+	+	+
<i>banansplit</i>	-	+	-
<i>bananstik</i>	+	+	+
<i>band¹</i> (= orkester)	+	+	+
<i>band²</i> (= lyse i band)	+	+	+
<i>bandage</i>	+	+	+
<i>bandagere</i>	+	+	+
<i>bandagist</i>	+	+	+
<i>bandana</i>	+	+	+
<i>bandbulle</i>	+	+	+
<i>bande¹</i> (= persongruppe/flok)	+	+	+
<i>bande²</i> (= kant)	+	+	+
<i>bande³</i> (verbum)	+	+	+

Vi har valgt at lade DDO's homonymopdeling være gældende for de andre ordbøger også, selv om NET og NDO i virkeligheden har færre lemmer (to færre), men flere polysemer. Alt i alt viser denne homonymi/polysemi-distinktion ikke, at DEN DANSKE ORDBOGS uklare angivelse af lemmaantallet er uvigtig, da samme antal betydninger i forskellige ordbøger dækkes af et

forskelligt antal lemmer. Tværtimod ville en nøjagtig varedeklaration kunne skabe den nødvendige klarhed. DEN DANSKE NETORDBOG har fx 108.000 lemmer med i alt 126.000 betydninger, dvs. 18.000 polysemer, hvor et lemma har flere adskilte betydningsangivelser. Man vil også kunne oplyse om antallet af kollokationer, idiomer, eksempler osv. Man ville også kunne lægge nogle af tallene sammen, men brugeren vil normalt være mest interesseret i det ægte lemmaantal, som i alle tilfælde vil være ærligere end en sum af to tilfældige for brugeren uforståelige angivelsesklasser.

Vi kan foreløbigt konkludere, at DEN DANSKE ORDBOG har påfaldende lemmahuller, fx *bananskræl*, *bananskal*, *bananklase*, *bananplante* og *banantræ*. Nogle af disse lemmahuller bliver, kunne man sige, delvis dækket af orddannelsesangivelser under lemmaet *banan*. Her må man diskutere, hvordan relationen er mellem lemmasektion og orddannelsesangivelser (herom i næste afsnit). Vi kan fastholde, at DEN DANSKE ORDBOG, som beskriver sig selv som det mest omfattende ordbogsværk siden ODS, med hensyn til lemmaantal er mindre omfattende end fx RETSKRIVNINGSORDBOGEN og DEN DANSKE NETORDBOG. Det er brugerne med rette skuffede over, og det er anmelderne også.

I den følgende stikprøve har vi undersøgt neologismer. En del af disse ord har vi taget fra JARVAD, andre fra egne lister over nye ord. DEN DANSKE ORDBOG vil næppe kunne opfylde sit løfte om at holde brugerne ajour med den danske sprogs udvikling. Men den kan dog siges at give oplysning om den sidste udvikling, hvis og kun hvis den medtager en rimelig stor mængde af nye danske ord. Gør den det?

lemma	DDO	NDO	NET	RTO
<i>affaldseksport</i>	-	-	+	-
<i>affaldspolitik</i>	-	-	+	-
<i>afgiftsharmonisering</i>	-	-	+	-
<i>aflastningsfamilie</i>	+	-	+	+
<i>aftrædelsesordning</i>	+	-	+	-
<i>akutpatient</i>	-	-	+	-
<i>ansigtsbruner</i>	-	-	+	-
<i>apnø</i>	+	-	+	+
<i>balsamico</i>	+	-	+	+
<i>beachvolley</i>	+	+	+	+
<i>benchmarking</i>	+	-	+	+
<i>benchmarke</i>	-	-	-	-
<i>benchmark</i>	-	-	+	-
<i>beskyttelsespenge</i>	+	-	+	-

<i>bibelbælte</i>	-	-	+	-
<i>billetkø</i>	-	-	+	-
<i>biplyd</i>	-	-	+	+
<i>blandingsmisbrug</i>	+	-	+	+
<i>blandingsmisbruger</i>	-	-	+	+
<i>bloddoping</i>	+	-	+	+
<i>boafgift</i>	+	-	+	+
<i>brillerens</i>	-	-	+	-
<i>børnenu</i>	-	-	+	-
<i>cheerleader</i>	-	-	+	-
<i>chillfaktor</i>	-	-	+	-
<i>citrongræs</i>	+	-	+	-
<i>containersalg</i>	-	-	+	-
<i>cd-rom-brænder</i>	+	-	+	-
<i>cd-brænder</i>	-	-	+	+
<i>dagcreme</i>	-	-	+	-
<i>digitalkamera</i>	-	-	+	+
<i>disrespekt</i>	-	-	+	-
<i>doggybag</i>	-	-	+	-
<i>downloade</i>	+	-	+	+
<i>downloading</i>	-	-	+	-
<i>dræbervirus</i>	-	-	+	-
<i>dumsmart</i>	+	-	+	+
<i>dyresex</i>	-	-	-	-
<i>dyrevelfærd</i>	+	-	+	+
<i>dækkeevne</i>	-	-	+	-

Nej, det gør den ikke. DEN DANSKE ORDBOG er ikke specielt godt dækkende, når det drejer sig om nyere ord. Brugere kan ikke holde sig ajour om det danske sprogs udvikling op til udgivelsen af ordbogen. Grunden er ganske enkelt, at lemmabestanden er alt for ringe for en stor ordbog, der har sat sig som mål at opfylde et sådant løfte. Ud af 40 nyere ord i dansk medtages kun 15 (37.5%). Det er ganske vist meget bedre end lemmaselektionen i NUDANSK ORDBOG med et eneste ord fra denne testliste (2.5%), det svarer til selektionen i RETSKRIVNINGSORDBOGEN (15), men er betydeligt mindre end DEN DANSKE NET-ORDBOGS 38 træffere ud af 40 mulige (95%).

Den følgende stikprøve indeholder ord, som alt efter holdning kan beskrives som fejl, uofficielle former eller ikke-tilladte former. DEN DANSKE ORDBOGS opdeling er som sagt noget kompliceret, for kompliceret for den antagne brede

brugergruppe, da der yderligere skelnes mellem stavemåder og former. Der opereres med dels ikke-normerede former for fejlstavninger og dels former, som uden at være egentlige fejl ikke er autoriserede af Dansk Sprognævn og derfor kaldes uofficielle (fx *chlor*). Set ud fra et korrekthedssynpunkt er der i alle tilfælde, forudsat man holder sig til Dansk Sprognævns afgørelser, tale om fejl. Principielt mener vi, at der i en ordbog, som primært vil give hjælp ved tekstproduktionsproblemer, er brug for rigtig mange forkert skrevne hhv. ikke officielt tilladte former. Brugeren går ud fra et søgeord, som han eller hun ganske enkelt staver forkert eller ikke ved, at det ikke godtages af Dansk Sprognævn. I logfilerne til DEN DANSKE NETORDBOG er antallet af søgninger med forkerte eller uofficielle stavemåder meget stort; vi har ikke talt det nøjagtigt op, men vil gætte på, at omkring 500.000 søgninger af de i alt 2 mio. årlige opslag i ordbogen omfatter ikke-korrekte stavninger, heraf mange af de skrivemåder, som Dansk Sprognævn har ændret på i 2001 (spørgsmålstegnet i tabellen angiver, at DDO ikke er nået til bogstavet K):

lemma	DDO	NDO	NET	RTO
<i>bolche</i>	+	+	+	-
<i>bolsje</i>	+	+	+	+
<i>bruse</i> (substantiv)	+	-	+	-
<i>bruser</i>	+	+	+	+
<i>bælge</i> (= drikke)	+	-	+	-
<i>bælle</i>	+	+	+	+
<i>carat</i> (= karat)	+	-	-	-
<i>caraibisk</i>	+	-	+	-
<i>caribisk</i>	+	+	+	+
<i>cognac</i>	+	-	+	+
<i>kognak</i>	+?	+	+	-

I dette tilfælde står DEN DANSKE ORDBOG stærkt. Alle stikprøveeksemplerne for nye ændringer i den officielle norm er taget med – i modsætning til NUDANSK ORDBOG og DEN DANSKE NETORDBOG. Det er påfaldende, at den officielle danske retskrivningsordbog her lader sine brugere i stikken (se hertil også Tarp 2002).

I det følgende vil vi se, om DEN DANSKE ORDBOG i samme grad medtager direkte fejlskrivninger hhv. uofficielle former og dermed på lignende vis som ved normændringerne vil være i stand til at give den nødvendige hjælp til løsning af problemer ved produktion af skriftlige tekster:

lemma	DDO	NDO	NET	RTO
<i>achilleshæl</i>	+ (med henvisning til officiel form, lemma nævnt i denne artikel)	-	+	-
<i>acidophilus</i>	- (men ordet er nævnt som uofficiel stavemåde i artiklen <i>acidofilus</i>)	-	-	-
<i>aconto</i>	-	-	+	-
<i>acryl</i>	+ (med henvisning til officiel form, lemma nævnt i denne artikel)	+	+	-
<i>afsted</i>	+ (med henvisning til officiel form, S er ikke med endnu)	-	+	-
<i>akceptere</i>	+ (med henvisning til officiel form, men lemma ikke nævnt i denne artikel)	+	+	-
<i>a-kraftværk</i>	-	-	+	-
<i>anabolisk</i>	- (men ordet er nævnt som uofficiel stavemåde i artiklen <i>anabol</i> el. <i>anabolsk</i>)	-	+	-
<i>boxermotor</i>	+ (med henvisning til officiel form, lemma nævnt i denne artikel)	-	+	-
<i>boxershorts</i>	+ (med henvisning til officiel form, lemma nævnt i denne artikel)	+	-	-
<i>boxmadras</i>	- (men ordet er nævnt som uofficiel stavemåde i artiklen <i>boksmadras</i>)	+	+	-
<i>bravallaslag</i>	+ (med henvisning til officiel form, lemma nævnt i denne artikel)	+	-	-
<i>bravour</i>	- (men ordet er nævnt som uofficiel stavemåde i artiklen <i>bravur</i>)	-	+	-
<i>brædt</i>	+ (med henvisning til officiel form, men lemma er ikke nævnt i denne artikel)	+	-	-
<i>carbol</i>	-	-	+	-

<i>carbonat</i>	+ (med henvisning til officiel form, K er ikke med endnu)	+	+	-
<i>checke</i>	+ (med henvisning til officiel form, T er ikke med endnu)	+	+	-
<i>costbenefit-analyse</i>	- (men ordet er nævnt som uofficiel stavemåde i artiklen <i>cost-benefit-analyse</i>)	-	+	-
<i>diamentral</i>	-	-	+	-
<i>DDT</i>	- (men ordet er nævnt som uofficiel stavemåde i artiklen <i>ddt</i>)	-	+	-
<i>DNA</i>	- (men ordet er nævnt som uofficiel stavemåde i artiklen <i>dna</i>)	-	+	-
<i>d.v.s.</i>	- (men ordet er nævnt som uofficiel stavemåde i artiklen <i>dvs.</i>)	-	+	-

Svaret er negativt. DEN DANSKE ORDBOG klarer sig ikke godt i denne test, ganske vist lige så dårligt som NUDANSK ORDBOG og langt bedre end den i denne sammenhæng ubrugelige RETSKRIVNINGSORDBOG. DEN DANSKE NETORDBOG er heller ikke optimal, men dog betydeligt bedre dækkende. DEN DANSKE ORDBOG lader brugeren i stikken i mere end halvdelen af tilfældene, hvis ikke brugeren søger videre:

	DDO	NDO	NET	RTO
lemma findes	10	8	18	0
lemma findes ikke	12	14	4	22

Mere kritisabelt er dog et andet forhold. Ikke bare får den overpædagogiske angivelse af henvisningslemmaer, der ikke som andre lemnaer er angivet med fed skrift, brugerne til at overse disse lemnaer. De søger forgæves efter mange typiske uofficielle hhv. ikke-korrekte former. Det er særligt ærgerligt, når en bestemt skrivemåde ikke er lemmatiseret, men faktisk nævnes under et andet lemma, så brugeren først skal være med i en gætteleg, før han finder sin oplysning. Dette er ikke en tilfældig fejl, men en eksplicit vedtagelse af redaktionen:

Fra alle de medtagne uofficielle former henvises der til de tilsvarende officielle former, og den uofficielle form nævnes som regel i hovedartiklen om den officielle form. (side 16)

“Som regel” betyder, at man aldrig kan vide det. I praksis kan man se, at denne fremgangsmåde ofte bruges, når den alfabetiske afstand ville have været lille, fx ved *acidophilus*, men det kunne man have fortalt den interesserede bruger. Alt i alt er det noget rod.

Sammenfattende kan det siges, at selve lemmaselektionen i DEN DANSKE ORDBOG ikke fortjener topkarakter. Reklamens beskrivelse af lemmaselektionen får derimod dumpekarakter, og det gør ordbogens beskrivelse også. Det nøjagtige lemmaantal nævnes ikke, selve beskrivelsen har nærmest form af en immuniseringsstrategi:

Resultatet er blevet den foreliggende mængde af opslagsord som har en udbredelse i moderne dansk der berettiger til optagelse og behandling af en modersmålsordbog af Den Danske Ordbogs størrelse. Ordbogen dækker det nutidige danske sprog og medtager normalt ikke ord der ikke eller næsten ikke bruges i moderne dansk. Det er et grundlæggende princip for ordbogen, og man vil finde at den ikke medtager samtlige ord der står i Retskrivningsordbogen, men også at den medtager flere og andre end dem. (side 60)

Dette er sikkert ikke helt forkert. Månen har den farve, som måner nu har. RETSKRIVNINGSORDBOGEN har ca. 67.000 lemmaer, DEN DANSKE ORDBOG har, så vidt vi kan se, lidt færre og altså ikke “flere” end RETSKRIVNINGSORDBOGEN. Den har det omfang, som en “modersmålsordbog af Den Danske Ordbogs størrelse” skal have, som man så smukt skriver i ordbogens fortekst side 60. Det er **tautologisk** og på samme tid også **uklart** og **forkert**. Ordbogen har den størrelse, den har; det kan vel ikke være forkert, men er en intetsigende tautologi. Derimod er det uklart, hvor mange opslagsord pressemeddelelsens lovede “omkring 100.000 ord og ordforbindelser” i virkeligheden dækker over. Vi gætter på ca. 61.000. Og det er forkert, at en dansk modersmålsordbog med en så beskedne lemmabestand kan dække en god del af de behov for hjælp, som brugeren måtte forvente at kunne finde svar på i en stor dansk ordbog i seks bind. Den størrelse, som prospektet praler med, nemlig 100.000 opslagsord, ville bedre have svaret til den størrelse, som storordbøger som et absolut minimum skal have¹.

¹ Den sammenlignelige tyske seksbindsordbog fra forlaget Duden havde i førsteudgaven fra 1976 ca. 160.000 lemmaer, 3. udgave i ti bind ca. 220.000 lemmaer, se hertil Bergenholtz (2003).

5. Orddannelsesangivelser

Nyere danske almensproglige ordbøger med en glatalfabetisk makrostruktur har – således også flere svenske, men ingen tyske, engelske eller franske ordbøger – orddannelsesangivelser. I en nichealfabetisk og i en redealfabetisk ordbog foreligger der i princippet altid oplysninger om orddannelsesrelationer, idet en rede og en niche er kendetegnet ved at indeholde lemmaer med det samme kernemorfem; i en niche dog kun de ord, som svarer til den alfabetiske lemmaanordning. I sådanne reder og nicher, hvor lemmaet ikke har nogen som helst former for angivelser eller kun en ordklasseangivelse, kan man diskutere, om disse er rigtige lemmaer, sml. følgende ordbogsartikler i den nichealfabetiske ordbog af DAHL/HAMMER under indgangslemmaet *Fare*:

Fare, en, -r [...] Mulighed for et forestaaende, truende, overhængende Onde [...] gøre noget paa egen F.; løbe F. for ngt.); **farefri**, -fuld, -løs, -stedt, -truende, -truert, To.; **farlig**, To., som bringer, indeholder, er forbunden med F. [...] **Farlighed**, en.

I denne niche ses, at ordene *Fare*, *farefri*, *farefuld*, *fareløs*, *farestedt*, *faretruende*, *faretruert*, *farlig* og *Farlighed* har orddannelsesmæssige relationer til hinanden, idet de indeholder det samme kernemorfem. På denne måde får ordbogsbrugerne mindst to slags oplysninger: (1) Disse ord har et fælles betydningselement og vil derfor indtil en vis grad kunne erstatte hinanden i forskellige syntaktiske konstruktioner. (2) Brugere ser, at disse ord eksisterer og skrives på den angivne måde (altså en ortografisk angivelse indeholdt i lemmaangivelsen).

Denne mulighed går tabt i en ordbog med en glatalfabetisk makrostruktur. De kan så genskabes på mindst fire måder: (1) som egne lemmaer, (2) som orddannelsesangivelser, (3) både som lemmaer og som orddannelsesangivelser og endeligt (4) nogle gange som lemmaer og nogle gange som orddannelsesangivelser. Mulighed (3) vil være at foretrække, fordi brugeren således har en direkte alfabetisk tilgang til flere søgeord og samtidig får oplysning om orddannelsesrelationer i alle relevante ordbogsartikler – ligesom det sker i en redealfabetisk ordbog, se hertil Bergenholtz (2000). Det er dog mulighed (4), som DEN DANSKE ORDBOG gør brug af. Denne fremgangsmåde medfører, at man kan nedsætte antallet af lemmaer og således spare plads. Den opmærksomme bruger vil så alligevel finde både den ortografiske og den orddannelsesmæssige angivelse. DEN DANSKE ORDBOG hjælper derudover brugeren, der har fundet en bestemt orddannelsesangivelse, idet han ved hjælp af en pilehenviisning får at vide, hvilke af orddannelserne, der er lemmatiseret.

Fordelen ved en redealfabetisk ordbog ligger i, at den i relation til orddannelsesrelationer er i stand til at give god hjælp til formuleringsproblemer i en tekstproduktionsituation. Hvis man vil have råd om andre orddannelser med

samme kernemorfem, får brugeren en række muligheder at vælge imellem. Denne fordel har på samme måde orddannelsesangivelser. Hvis disse angivelser ikke også findes som lemmaangivelser, vil de derudover også fungere som oplysning om orddannelsens ortografi: Sådan skrives ordet, desuden får det gennem en orddannelse en slags kvalitetsstempel: "dette ord kan man godt bruge".

IDEN DANSKE ORDBOGS brugervejledning siges det, at orddannelsesangivelser består af ord, der kan dannes "ud fra opslagsordet". Denne opfattelse svarer til den traditionelle orddannelsesteori, hvor der antages en pseudo-diakron relation: ud fra *administrere* kan der dannes *administration*, men ikke omvendt. Tilsvarende angiver ordbogen sidstnævnte ord som orddannelse under *administrere*, hvorimod verbet ikke angives som orddannelse under substantivet. Denne opfattelse er lingvistisk set yderst problematisk, se Bergeholtz/Mugdan (1979). Men det er sådan set ligegyldigt set ud fra brugerens synspunkt. Han får en relevant orddannelsesangivelse i det ene tilfælde, men ikke i det andet. En redealfabetisk ordbog er her klart mere informativ, en nichealfabetisk ordbog stadigvæk noget mere informativ.

I stedet for får brugeren en række oplysninger om orddannelsestyper, som efter vores mening er helt irrelevante, hvis det drejer sig om hjælp i en sprogproduktionssammenhæng. Og de er alt for primitive, hvis det drejer sig om en vidensrelateret sammenhæng. I øvrigt er forkortelserne irriterende og i bedste fald kun forståelige for en lingvist hhv. en sprogstuderende, men næppe for brugere uden sprogvidenskabelig grundviden. Der inddeles i tre grupper: (1) afledninger (AFL), som igen er opdelt i præfiksafledninger (PRÆF), suffiksafledninger (SUFF) og rodafledninger (RODAFL), (2) sammensætninger (SMS) og (3) diverse andre dannelser (DIV DAN). Hvad en rodafledning er, er videnskabeligt uklart. Diverse dannelser (DIV DAN) omfatter, som det siges i brugervejledningen side 49, "forskellige typer af mere komplicerede dannelser til opslagsordet". I en tekstproduktionssammenhæng er sådanne oplysninger ikke-relevante, de er desuden uforståelige for en ikke-lingvist. Hvad præcis en "rodafledning" er i denne ordbog, bliver ikke forklaret. Oplysningerne om orddannelse er derfor heller ikke særligt nyttige, når ordbogen bruges i en vidensrelateret sammenhæng. Alle orddannelser står i ordbogsartiklens fod og knyttes til lemmaets enkelte betydninger med formuleringer som "til bet. 1", "til bet. 2" osv. Det forekommer forvirrende, at alle orddannelser står samlet i en stor pærevælling, godt nok med henvisning til den gældende betydning, men alligevel. Det er ikke overskueligt for brugeren. Det ville have været meget lettere at gøre brug af disse angivelser, hvis de enkelte orddannelser havde været under den betydning, som orddannelserne relaterer til, som det fx sker i NATIONALENCYKLOPEDINS ORDBOK og i DEN DANSKE NETORDBOG. Sammensætninger (SMS) er igen opdelt i sammensætninger med opslagsordet som

førsteled (fx *bytrafik*) og som sidsteled (fx *provinsby*) adskilt af et semikolon. En pil angiver, at orddannelsen også kan findes som selvstændigt lemma. Diverse andre dannelser (DIV DAN) er de mere komplicerede dannelser af lemmat som fx *administration* og *administrator* under lemmat *administrere*. Alt i alt er disse oplysninger ikke blot lingvistisk primitive, de er irrelevante for brugeren, som ikke behøver hjælp til at se, at lemmat indgår som førsteled eller som sidsteled i et kompositum. Mere nyttigt er det, at der med en pil angives, hvilke orddannelser, der er lemmatiseret. Og særligt nyttigt er princippet om, at der ved alternative dannelser, fx med eller uden fugemorfem, angives den hyppigste form. Dette gøres dog kun, hvis denne er hyppigere. Hvis to alternative former er lige hyppige, angives begge. Det er interessant nok for den, der vil vide noget om sproget. For den, der vil have råd, er det ikke særligt hjælpsomt at få en oplysning om et fugemorfem sat i en parentes. Sandsynligvis mente han allerede før opsalget i ordbogen, at man kunne skrive *centrumparti* eller *centrumsparti*, sml. følgende orddannelsesangivelser i foden af følgende artikel:

centrum ... AFL PRÆF → epicentrum sb., → hypocentrum sb. ;
 SMS *officiel valgfrihed* centrum(s): centrumbor,
 centrum(s)parti, centrumssøgende; → by-, finans-,
 → handels-, → kraft-, kultur-, magt-, vækstcentrum

Lemmat erstattes af en streg, når det indgår som sidsteled i en sammensætning, ellers skrives orddannelsen helt ud. Vi synes, at denne blanding er forvirrende. Man burde have valgt samme princip for alle orddannelser. Mest irriterende er dog de mange forkortelser, hvis indhold muligvis er relevant for en sprogstuderende, men forkortelserne burde helt være udeladt, da deres indhold er irrelevant i enhver brugersituation, vi kan forestille os. De tager kun plads væk og er derudover svært forståelige.

Vi vil i den følgende tabel vise en række eksempler på orddannelsesangivelser i DEN DANSKE ORDBOG, i NUDANSK ORDBOG og i DEN DANSKE NETORDBOG:

lemma	DDO	NDO	NET
<i>afbalancere</i>	SUFF afbalancering, DIV DAN → velafbalanceret	afbalancering	afbalancering
<i>afbetaling</i>	SMS afbetalingskontrakt, -køb, -ordning	afbetalingsordning, afbetalingssystem, afbetalingsvilkår	afbetalingsordning, afbetalingspris, afbetalingssystem, afbetalingsvilkår

<i>alarm</i>	SMS (til betydning 1) katastrofe-, →luft-, storalarm; (til betydning 2) bil-, overfalds-, →røg-, tyverialarm	alarmberedskab, brandalarm→, luftalarm→, røgalarm→, tyverialarm	brandalarm, luftalarm, røgalarm, tyverialarm, alarmberedskab, alarmcentral, alarmer, alarmsignal
<i>angst</i> ¹ (sb.)	SMS angstfølelse, -fuld, -fyldt, -neurose, -præget, -reaktion, -skrig; →berørings-, døds-, fremtids-, →kastrations-, →livs-, præstations-, seksual-, →separationsangst	angstfuld, angstneurose→, angstskrig, dødsangst→, eksamensangst	dødsangst, eksamensangst, sjæleangst, angstanfald, angstneurose, angstplaget, angstskrig, ængstelig
<i>angst</i> ² (adj.)	SMS dødsens-, hundeangst	0	0
<i>arkitektur</i>	SMS arkitekturpris, -tegning; barokarkitektur	arkitektonisk→, bygningsarkitektur, havearkitektur, landskabsarkitektur	bygningsarkitektur, havearkitektur, landskabsarkitektur, arkitekturcenter, arkitekturhistorie
<i>bjælke</i>	AFL PRÆF tværbjælke; SMS bjælkehus; bære-, →hane-, jern-, →lofts-, oste-, støtte-, stål-, træbjælke	bjælkehoved, bjælkehus→, bjælkeloft→, bjælkeværk→, hanebjælke→, loftsbjælke→, skråbjælke, tagbjælke, træbjælke, tværbjælke	hanebjælke, loftsbjælke, skråbjælke, tagbjælke, træbjælke, tværbjælke, bjælkehoved, bjælkehus, bjælkeloft
<i>bredde</i>	SMS (til betydning 1) →bånd-, hånds-, skulderbredde; (til betydning 2) breddeidræt; (til betydning 3) breddegrad, -kreds	0	(til betydning 1) fingerbredde, hoftebredde, håndsbredde, skulderbredde, breddegrad, breddekreds, breddeminut, bredde sekund (til betydning 2) breddeidræt

<i>bygning</i>	AFL (til betydning 1 og 2) SUFF bygningsmæssig; SMS (til betydning 1) bygningsbevaring, -reglement, -skade, -tegning, -vedligeholdelse; administrations-, fabriks-, →hoved-, →kontor-, lager-, murstens-, →ny-, →stationsbygning, (til betydning 2) →bro-, →model-, →skibsbygning, (til betydning 3) →knogle-, →krops-, →legemsbygning	(til betydning 1) bygningsmæssig, bygningsinspektør→, administrationsbygning, fabriksbygning, hovedbygning→, kontorbygning, nybygning→, overbygning, stationsbygning, tilbygning→ (til særlig betydning under betydning 1) bygningshåndværker→, bygningsingeniør→, bygningskonstruktør→, bygningskunst→, bygningsnedker→, bygningsværk→, genopbygning, ombygning, opbygning, udbygning, vejbygning (til betydning 2) bygningsmæssig, bygningsfejl→, knoglebygning, kropsbygning, legemsbygning (til særlig betydning under betydning 2) sætningsbygning	(til betydning 1) administrationsbygning, fabriksbygning, hovedbygning, kontorbygning, nybygning, overbygning, sidebygning, stationsbygning, tilbygning, bygningsinspektør (til betydning 2) genopbygning, husbygning, ombygning, opbygning, udbygning, vejbygning, bygningshåndværker, bygningsingeniør, bygningskunst, bygningsrenovering (til betydning 3) knoglebygning, kropsbygning
<i>ciffer</i>	SMS (til betydning 1) slutciffer; (til betydning 2) sejrs-, slut-, sæt-, tenniscifre; DIV DAN (til betydning 1) →flercifret, sekscifret, →tocifret, →trecifret	cifferkombination, etcifret→, femcifret→, sekscifret→	femcifret, ottecifret, tocifret, cifferkombination
<i>citron</i>	SMS citrongul, -saft, -sauce, -skive, -snitte, -te	citronfromage, cironpresser→, citronsaft→, citronsyre→, citrontræ	citronfromage, citronsaft, citronskive, citronsmag, citronsyre, citronvand

<i>cyklus</i>	AFL SUFF cyklisk; SMS (til betydning 1) →livscyklus; (til betydning 2) digt-, novelle-, roman-, sangcyklus	(til betydning 1) livscyklus→, menstruationscyklus, måncyklus (til betydning 2) digtcyklus→, liedercyklus, romancyklus, sangcyklus	(til betydning 1) livscyklus, menstruationscyklus, måncyklus, sedimentationscyklus, solcyklus, cyklustid (til betydning 2) digtcyklus, liedercyklus, romancyklus, sangcyklus
<i>destination</i>	SMS (til betydning 2) lavprisdestination	destinationshavn, flydestination	flydestination, rejsedestination, destinationshavn, destinationssted
<i>disposition</i>	SMS (til betydning 1) dispositionsfrihed, -ret; fejlposition	(til betydning 1) dispositionsplan (til betydning 4) dispositionsret	(til betydning 1) dispositionsplan (til betydning 4) dispositionsfrihed, dispositionsret, dispositionssum
<i>drive³</i> (verb.)	AFL (til betydning 1 og 4) SUFF drivning; (til betydning 1) SUFF driver; (til betydning 5) SUFF driveri; SMS (til betydning 1 og 4) fremdrive; (til betydning 1) →ind-, →udrive; (til betydning 2) drivkraft; (til betydning 6) drivtømmer; DIV DAN (til betydning 1) →vanddrivende, til (betydning 2) →benzindreven, →eldreven, →veldreven; (til betydning 3) →erhvervsdrivende, →forretningsdrivende; (til betydning 6) →ilanddreden	(til betydning 1) drivkraft→ (til betydning 2) driveri→	benzindreven; dieseldreven; drivkraft; hånddreden; motordreven

<i>dæmpe</i>	AFL SUFF dæmpning, dæmper; SMS →af-, →ned-, →støjdæmpe; DIV DAN →lyddæmper, →støddæmper, →angstdæmpende	(til betydning 1) dæmpning	dæmpning; fartdæmpende; dæmpespole; dæmpevikling
--------------	--	-------------------------------	---

Vi har her i alt 16 ordbogsartikler, hvor vi ser bort fra ordbøgernes uens homonymi- og polysemiopdeling. DEN DANSKE ORDBOG er mængdemæssigt den mest omfattende ordbog: Ved alle 16 ordbogsartikler er der orddannelsesangivelser:

	DDO	NDO	NET
lemmaantal i testen	16	16	16
lemmaer med orddannelsesangivelser	16	14	15
lemmaer uden orddannelsesangivelser	0	2	1

DEN DANSKE ORDBOG har også samlet set flest orddannelsesangivelser, selv om det ikke kan overraske, at en seksbindsordbog (DDO) har flere angivelser end en etbindsordbog (NDO). Snarere må det overraske, at DDO ikke har seks gange så mange orddannelsesangivelser i sammenligning med NDO. Man kan desuden se, at mængden ikke er ret meget større end i DEN DANSKE NETORDBOG:

	DDO	NDO	NET
orddannelsesangivelser i alt	116	78	103

Udvalget af orddannelser virker ikke helt afbalanceret – i alle tre ordbøger. Nogle gange har leksikografen tilsyneladende haft lyst til at lave mange orddannelsesangivelser, nogle gange mindre. DDO har særligt mange ved verbet *drive*, NDO særligt mange ved substantivet *bygning*. Man kan fx se, at kun DEN DANSKE ORDBOG anfører orddannelserne *velafbalanceret*, *eldreven* og *vel-dreven*, til gengæld har denne ordbog ikke en lang række orddannelser, som findes i DEN DANSKE NETORDBOG, fx *brandalarm*, *alarmberedskab*, *alarmcentral*, *alarmere*, *alarmsignal*.

Hvis DEN DANSKE ORDBOG havde været en redealfabetisk ordbog og havde angivet sine orddannelser som sublemmaer, ville man måske være kommet op i nærheden af de lovede 100.000 opslagsord. Så ville man lettere have kunnet finde oplysninger om orddannelsesrelationer. Som det er nu, drukner de i de

mange omgivende forkortelser, tegn og pile, desuden gemmes angivelserne væk i artiklens fod. Alt i alt kunne DEN DANSKE ORDBOG have fået plads til flere og gode orddannelser, hvis man havde undladt de mange overflødige og desuden svært forståelige forkortelser for orddannelsestyper. Desuden burde man have valgt at anføre orddannelserne der, hvor brugeren har mest brug for dem, dvs. i forbindelse med en konkret betydning.

7. Grammatik

En af Storm P.'s vagabonder siger meget klogt, at man kan lære meget af ordsprog. En anden svarer sindigt, at det gør vi bare ikke. Næsten det samme kan siges om *metaleksikografien*. For grammatiske angivelser gælder det for praksis i tyske ordbøger (Bergenholtz 2002), som i de sidste 20 år intet har villet lære af mange metaleksikografiske forslag til et mere relevant koncept for grammatiske angivelser i en monolingval ordbog, som vil give hjælp både i kommunikations- og i vidensrelaterede sammenhænge. Hvordan er det nu i danske ordbøger, specielt i DEN DANSKE ORDBOG? Bergenholtz/Mugdan (1982, 1984, 1985) foretog for tyve år siden følgende nedslående beskrivelse af grammatiske oplysninger i monolingvale almensproglige ordbøger:

1. I alle ordbøgerne mangler der en integreret ordbogsgrammatik, som sammenfatter de væsentlige dele af grammatikken på en sådan måde, at man fra de enkelte ordbogsartikler kan henvise til en systematisk grammatisk beskrivelse.
2. Det, der findes, er ikke-integrerede grammatikfragmenter (for det meste kun en ordklasseoversigt og noget fleksionsmorfologi som del af brugervejledningen).
3. Ikke sjældent foreligger der forskelle mellem brugervejledningen og de konkrete grammatiske angivelser i ordbogsartiklerne. Især kan man se, at de grammatiske termer, som er lemmatiseret i ordbogen, ofte forklæres på en måde, som ikke svarer til den pågældende ordbogs brug af termen.
4. Den empiriske basis for de grammatiske angivelser må være meget tynd. Følgen er en række grove fejl i beskrivelsen af grammatiske varianter.
5. Det unøjagtige empiriske arbejde fører igen til, at der i mange tilfælde antages ligeberettigede varianter, som anbefales brugeren til frit valg, selv om nøjagtigere empiriske undersøgelser viser, at nogle af varianterne aldrig eller næsten aldrig bruges.
6. Denne unøjagtighed er særligt påfaldende for de morfologiske angivelser, hvor brugeren ikke får de nøjagtige råd, som han har brug for i en

tekstproduktionssituation, eller som han måtte ønske i en indlærings-situation.

7. Denne unøjagtighed er mindre påfaldende for de syntaktiske angivelser, da disse kun gives meget rudimentært, oftest slet ikke.

Som sagt har denne situation ikke forbedret sig i tyske ordbøger i løbet af de sidste 20 år. I danske ordbøger har man indtil nu – med en undtagelse – kunnet sige, at beskrivelsen problemløst kan overføres til den danske ordbogscene. Undtagelsen er DANSKORDBOGEN og DEN DANSKE NETORDBOG, som begge har en rimelig empirisk basis og klare råd til valg af fleksionsmorfologiske angivelser. Nu må vi se, om DEN DANSKE ORDBOG sætter en ny og bedre standard på området grammatik i danske ordbøger.

I samtlige ordbogsartikler angives den ordklasse, som lemmaet tilordnes. Sådanne angivelser er nyttige, idet de giver brugerne en hurtig oplysning om ordets grammatiske brug. Det gælder i det mindste for hovedordklasserne: substantiv, verbum, konjunktion og præposition. I de andre tilfælde fremgår det ikke altid helt klart, fx forskellen mellem *lydord* og *udråbsord* eller mellem *artikel* og *pronomen*, sml. hertil artiklen med lemmaet *artikel*:

artikel [...] grammatisk ord el. bøjningsendelse der knytter sig til et substantiv og angiver om dette står i bestemt el. ubestemt form [...]

Så vidt vi kan se, burde ordet *denne* ifølge denne oplysning være en artikel, sml. *denne bog*, hvor det grammatiske ord angiver, at det drejer sig om en bestemt *bog* ligesom fleksionsformen *bogen*. Men ifølge ordbogen er *denne* et pronomen. Endnu mere kan man undre sig over, at der findes en lang række "ordklasser", som i normale grammatikker ikke kaldes ordklasse: enkeltbogstav, symbol, formelt subjekt, førsteled i sammensætningen, sidsteled i sammensætninger, præfiks, suffiks. Det skader sikkert ikke, brugeren får en oplysning om lemmatypen, men det drejer sig ikke om ordklasser i normal forstand. Mere forstyrrende er det, at ordklasseangivelsen til lemmaet kan ophæves, fx under adverbiet *crescendo*, hvor der som en underbetydning står "som sb. itk.". Det er et adverbium forklædt som substantiv eller et får forklædt som ulv eller sådant noget. Mere konsekvent og lettere gennemskueligt ville det have været at angive to homonyme lemmaer: et substantiv og et adverbium. En sådan forklædning er noget lettere forståelig ved adjektiver, hvor der i DEN DANSKE ORDBOG ofte angives en særlig underbetydning for adverbial brug. Det er jo netop en del af definitionen af adjektiver, at de kan bruges prædikativt, attributivt eller adverbialt.

Brugen af ordklasser i danske ordbøger er i øvrigt et spændende tema, som venter på kærlig behandling. Det samme gælder oplysninger om derivations- og kompositionsmorfologi, som vi har behandlet i foregående kapitel. En mere brugervenlig og en mere moderne morfologisk teori, som derudover burde

have været sammenfattet i en integreret ordbogsgrammatik, ville også her have været til stor gavn for ordbogens videnssøgende brugere.

Hvor RETSKRIVNINGSORDBOGEN bruger et ufuldstændigt og til dels misforståeligt fleksionsparadigma for verber, ikke giver oplysning om præsens, perfektum participium, imperativ og passiv og derudover ser ud til at foreslå ugrammatiske præteritumsformer: *anklageede* og *anmeldete*, sml.

anklage -ede
anmelde -te

har DEN DANSKE ORDBOG et noget klarere system med angivelser om præsens-, præteritum- og perfektum participium-dannelser:

anklage -r, -de, -t
anmelde -r, anmeldte, anmeldt

Men der oplyses ikke om imperativ- og passivdannelser, som ofte, men nok ikke i disse to tilfælde vil volde nogen sprogbruger problemer. Ordbogen kunne og burde her være gået nye veje. Der foreligger den nødvendige empiriske basis, sprogbrugerne er her ofte meget usikre og har brug for oplysninger. Også angivelserne om substantivers fleksion er ikke helt optimale. Hvor fx DEN DANSKE NETORDBOG klart og letforståeligt angiver grundparadigmet

anklage en; -n, -r, -rne

giver DEN DANSKE ORDBOG kun en forblommet oplysning om artiklen. Det må have været drillefanden, som har fået indført de forblommede forkortelser “fk.” og “itk.”:

anklage sb. fk. -n, -r, -rne

Brugerne slipper for denne forkortelse i NUDANSK ORDBOG, der slet ikke angiver artiklen. For de fleste brugere er forskellen ens, de forstår ikke forkortelsen “fk.”, som de her slipper for og kan sikkert selv regne ud, at det hedder *en anklage*:

anklage subst. -n, -r, -rne

“Ordbogen vil være til daglig hjælp og inspiration” loves der i prospektet om DEN DANSKE ORDBOG. Hvis der hermed menes hjælp ved tvivl om valg af fleksionsvarianter, gives der ganske vist inspiration, men ingen entydig hjælp, nogle gange endda snarere vildledning end vejledning. De enkelte varianter anføres med den hyppigste variant først, sjældne varianter står i parentes, sml. hertil følgende lemma:

briks -en, -e (*el.* -er), -ene (*el.* erne)
aften -en (*el.* aftnen), -er *el.* aftner, -erne *el.* aftnerne
cirkus sb. itk. (*el.* fk.) -set (*el.* -sen) *el.* (*uofficielt*) -et, -ser *el.* - *el.*
(*uofficielt*) -er, -serne *el.* -sene

Det er skrækkeligt kompliceret og helt uoverskueligt, også de mange forskellige skrifttyper medvirker til en langsom tilgang. Brugeren ville få et klarere råd til eget valg, hvis han i første omgang kun fik den anbefalede variant og så først bagefter giver en oversigt over andre muligheder, fx

cirkus et; -set, -ser, -serne

ANM Dansk Sprognævn godtager også pluralis *cirkus*, *cirkussene* og også fælleskøn: *en cirkus*, men ikke de almindeligt brugte former med kun et -s: *cirkuset*, *cirkuser*, *cirkuserne*.

Man kunne også have valgt at følge sprogbrugen, dvs. hyppigheden, i stedet for at rette sig efter Dansk Sprognævn, hvis afgørelser om fleksion ikke har lov-mæssig dækning:

cirkus et; -et, -er, -ene

ANM Dansk Sprognævn

I stedet for får man hele molevitten på en gang og i mange tilfælde også i modstrid med den virkelige sprogbrug, sikkert også i modstrid med det korpus, som ordbogens leksikografer med rette har været så stolte over. Pluralis *brikser* bruges fx meget sjældent og findes kun i to næsten 100 år gamle tekster, hvis man søger på internettet. Mange såkaldte uofficielle former er hyppigere end de officielle, se fx de uofficielle former *cirkuset* og *cirkuser* i sammenligning med de officielle i følgende tabel med angivelse af frekvensen i en google-søgning:

brikse	820
briksene	95
brikser	2
brikserne	2

aftenen	84.700
aftener	22.500
aftenerne	1.960
aftnen	872
aftner	3.170
aftnerne	527

et cirkus	1.550
cirkuset	247
cirkuser	12
cirkuserne	0
cirkussene	0
cirkusene	4
cirkuset	391
cirkuser	40
cirkuserne	0
cirkusene	9
en cirkus	238
cirkussen	8
cirkusen	98

Alt i alt er oplysningerne om fleksion i den nye ordbog ikke det klare fremskridt i nøjagtighed og hjælpsomhed, som man med nogen ret havde forventet. Det er derfor helt befriende at komme til et område, hvor DEN DANSKE ORDBOG virkelig udgør et stort leksikografisk skridt i den danske ordbogstradition.

Konstruktionsoplysningerne i ordbogen svarer indholdsmæssigt til angivelserne i en valensordbog, der bliver fortalt om de aktører eller rettere typer af aktører, som et bestemt ord kan omgive sig med. Dette gøres både ved adjektiver, substantiver, men selvfølgelig i særlig grad ved verber, sml. hertil følgende eksempler fra ordbogens brugervejledning:

anvendelig [anvendelig til NGT, anvendelig for NGN]
abonnement [abonnement på NGT]
cykle [NGN cykler (+ADVL)]

Vi synes, at der er foretaget en for stor tekstkondensering, idet forkortelserne står for ret komplekse indhold. "+ADVL" betyder fx ikke mindre end: Hermed angives, at mere end to forskellige typer af adverbiallede er mulige, enten kun et, men som regel også flere samtidigt. Vi ville her for +ADVL have foretrukket fx "et eller flere ADVERBIALLED". Det er ganske vist lidt længere, men forkortelsen bruges så sjældent, at det ikke have ført til nogen særlig udvidelse af ordbogens omfang. Denne kritik behandler dog kun en teknisk detalje. Grundlæggende er konceptet og brug af konceptet til beskrivelse af det, vi vil kalde grammatiske kollokationer, ordbogens stærkeste kort. Vi har ikke fundet eksempler med klare mangler eller fejl i disse angivelser.

Med udsendelse af DEN DANSKE ORDBOG kan den i indledningen til dette kapitel gengivne negative beskrivelse af grammatik i tyske ordbøger stadigvæk bruges til beskrivelse af fx NUDANSK ORDBOG, men kun delvist til beskrivelse af DEN DANSKE ORDBOG. Der savnes her stadig en ordbogsgrammatik, som også kunne have været fordelagtig til at afhjælpe foreliggende uklarheder i forståelsen af de brugte grammatiske betegnelser, se fx ovenstående afsnit med eksemplet *rodafledning* og eksemplet med ordklasseangivelsen *artikel*. Den negative beskrivelse gælder også for oplysninger om fleksionsmorfologiske varianter. Men for to af kritikpunkterne må man sige, at de ikke gælder for denne ordbog. Der foreligger en ret bred empirisk basis, som har positiv indflydelse på dele af den grammatiske beskrivelse. Specielt positivt er de syntaktiske angivelser, som ses i de såkaldte "konstruktionsangivelser". Her er ordbogens største fortrin og det sted, hvor den virkelig bør blive et forbillede for kommende danske ordbøger.

8. Afsluttende bemærkninger

Der findes ganske vist ordbogsanmeldelser, som omfatter over hundrede sider. Så lange anmeldelser læses sandsynligvis kun grundigt af leksikogra-

ferne bag den anmeldte ordbog. Vi vil i anden sammenhæng behandle de dele af ordbogsindholdet, som ikke har fundet plads her: betydningsangivelser, synonymi- og antonymiangivelser samt alle former for angivelser om ordforbindelser (kollokationer, idiomer og andre faste udtryk og eksempelangivelser (Bergenholtz/Vrang 2004)). Disse dele kan anmeldes lidt mere positivt end beskrivelsen af reklamen, lemmaselektionen, orddannelsesangivelserne og fleksionsangivelserne og næsten lige så positivt som layoutet og konstruktionsangivelserne.

9. Litteratur

- Almholt, Holder 2003: Den danske ordbog er for lille. In *Morgenavisen Jyllands-Posten*, tirsdag, den 4. november 2003.
- Almind, Richard/Henning Bergenholtz 1990: Klæder skaber folk: Ordbøgers layout. In *Hermes* 4, 31-47.
- Almind, Richard/Henning Bergenholtz 2000: Die ästhetische Dimension der Lexikographie. In Ulla Fix/Hans Wellmann (Hrsg.): *Bild im Text – Text und Bild*. Heidelberg: Winter, 259-288.
- Bergenholtz, Henning 1995: Ordbøgers funktion og æstetik. In Peder Skyum-Nielsen (udg.): *Sprogets funktion og æstetik*. København: Gad, 55-81.
- Bergenholtz, Henning 2000: Lexikographie und Wortbildungsforschung. In *Praxis- und Integrationsfelder der Wortbildungsforschung*, hrsg. von Irmhild Barz/Marianne Schröder/Ulla Fix: Heidelberg: Winter, 19-30.
- Bergenholtz, Henning 2002: Das de Gruyter Wörterbuch Deutsch als Fremdsprache und das neue DUDEN-Wörterbuch in zehn Bänden. Ein Vergleich im Hinblick auf die Grammatik. In *Perspektiven des pädagogischen Lexikographie des Deutschen II. Untersuchungen anhand des de Gruyter Wörterbuches Deutsch als Fremdsprache*. Hrsg. von Herbert Ernst Wiegand. Tübingen: Niemeyer, 36-56.
- Bergenholtz, Henning 2003a: Bryder Dansk Sprognævn den danske sproglov? Sprogpolitik i teori og praksis. In *Från Närpesdialekt till EU-svenska. Festskrift till Kristina Nikula*, udg. af Harry Lönnroth. Tammerfors: Tampere University Press, 17-31.
- Bergenholtz, Henning 2003b: Die Entwicklung der Lemmaselektion. In Herbert Ernst Wiegand (Hrsg.): *Untersuchungen zur kommerziellen Lexikographie der deutschen Gegenwartssprache I. "Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache in zehn Bänden"*. Tübingen: Niemeyer, 83-98.
- Bergenholtz, Henning/Sven-Göran Malmgren 1996: Forord. In *LexicoNordica* 3, 1-4.
- Bergenholtz, Henning Bergenholtz/Joachim Mugdan 1979: Ist **Liebe** primär? Über Ableitung und Wortarten. In *Deutsche Gegenwartssprache. Entwicklungen - Entwürfe - Diskussionen*, hrsg. von Peter Braun. München: Fink, 339-354.

- Bergenholtz, Henning/Joachim Mugdan 1982: Die Grammatik im Wörterbuch: Probleme und Aufgaben. In *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie II*, hrsg. von Herbert Ernst Wiegand. Hildesheim/New York: Olms, 17-32.
- Bergenholtz, Henning/Joachim Mugdan 1984: Grammatik im Wörterbuch: von *ja* bis *Jux*. In *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie V*, hrsg. von Herbert Ernst Wiegand. Hildesheim/Zürich/New York: Olms, 47-102.
- Bergenholtz, Henning/Joachim Mugdan 1985: Vorwort. In *Lexikographie und Grammatik. Akten des Essener Kolloquiums zur Grammatik im Wörterbuch 28.-30.6.1984*, hrsg. von Henning Bergenholtz u. Joachim Mugdan. Tübingen: Niemeyer, 7-19.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2002: Die moderne lexikographische Funktionslehre. Diskussionsbeitrag zu neuen und alten Paradigmen, die Wörterbücher als Gebrauchsgegenstände verstehen. In *Lexicographica* 18, 253-263.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2003: Two opposing theories: On H.E. Wiegand's recent discovery of lexicographic functions. In *Hermes* 31, 171-196.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2004: The concept of 'dictionary usage'. In *Worlds of Words. A tribute to Arne Zettersten*, ed. by Cai Dollerup. Oslo, 23-36. (= *Nordic Journal of English Studies Special issue 3, No. 1*)
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2005: Wörterbuchfunktionen. In *Schreiben, Übersetzen und Lernen: Wörterbücher mit Deutsch und Finnisch*, hrsg. von Irmhild Barz/Henning Bergenholtz/Jarmo Korhonen. Frankfurt a.M./Bern/New York/Paris: Peter Lang (i trykken)
- Bergenholtz, Henning/Vibeke Vrang 2004: Ny dansk ordbog i seks bind. In *Lexico-Nordica* 11 (i trykken).
- DAHL/HAMMER = B.T. Dahl/H.Hammer: *Dansk Ordbog for Folket, A-L og M-Ø*. København: Gyldendalske Boghandel/Nordisk Forlag 1907/1914.
- DANSKORDBOGEN = Henning Bergenholtz/Jette Pedersen/Vibeke Vrang/Richard Almind: *DanskOrdbogen*. Århus: Systime 1999.
- DEN DANSKE NETORDBOG = Henning Bergenholtz/Vibeke Vrang under medvirken af Lena Lund, Helle Grønborg, Maria Bruun Jensen, Signe Rixen Larsen, Rikke Refslund og Jette Pedersen: *Den Danske Netordbog*. Database og layout: Richard Almind. <http://netordbogen.asb.dk> 2004.
- DEN DANSKE ORDBOG = *Den Danske Ordbog A-D*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab/Gyldendal 2003.
- DDO = DEN DANSKE ORDBOG
- JARVAD = *Nye Ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998*. København: Gyldendal 1999.
- Juhl, Marianne 2003: En bjørns tjeneste. In *Morgenavisen Jyllands-Posten*, tirsdag, den 11. november 2003.
- NATIONALENCYKLOPEDINS ORDBOK = *Nationalencyklopedins ordbok. Utarbetad vid Språkdata Göteborgs universitet*. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker 1995.

NET = DEN DANSKE NETORDBOG

NUDANSK ORDBOG = *Politikens Nudansk Ordbog*. 18. udg. København: Politiken 2001.

NDO = NUDANSK ORDBOG

ODS = *Ordbog over det danske sprog*. 28. bind. København: Gyldendal 1981.

Tarp, Sven 2002: Kritiske bemærkninger til den officielle danske retskrivningsordbog.
In *LexicoNordica* 9, 2002, 195-208.

RETSKRIVNINGSORDBOGEN = Dansk Sprognævn: *Retskrivningsordbogen*. 3. udgave.
København: Alinea-Aschehoug 2001.

RTO = RETSKRIVNINGSORDBOGEN

Wolf, Birgit 1994: Wörterbuch und Benutzer – Versuch einer empirischen Untersuchung.
In Ursula Brauße/Dieter Viehweger (Hrsg.): *Lexikonomie und Wörterbuch. Wege
der Verbindung von lexikologischer Forschung und lexikographischer Praxis*. Tü-
bingen: Niemeyer, 295-389.